

DE VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING EN VLAAMS MINISTER VAN
ONDERWIJS
DE VLAAMSE MINISTER VAN WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID EN GEZIN
DE VLAAMSE MINISTER VAN WERK, ECONOMIE, INNOVATIE EN SPORT
EN DE VLAAMS MINISTER VAN CULTUUR, MEDIA, JEUGD EN BRUSSEL

MEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: **De bevordering en bescherming van de fysieke, psychische en seksuele integriteit van de minderjarige in de jeugdhulp en de kinderopvang, het onderwijs, de jeugd- en de sportsector**

Bijlagen:

- Bijlage 1: Overzicht acties en maatregelen in het kader van de bevordering en bescherming van de integriteit van minderjarigen in de jeugdhulp en de kinderopvang, het onderwijs, de jeugd- en de sportsector (2012-2015);

- Bijlage 2: Sectorspecifieke acties en maatregelen in het kader van de bevordering en bescherming van de fysieke, psychische en seksuele integriteit van de minderjarige (2014-2019).

1. SITUERING

Geweld op kinderen en jongeren vormt een ernstige schending van hun recht op ontwikkeling en op de voor hun welbevinden noodzakelijke zorg en bescherming.

Het rapport "Geweld, gemeld en geteld" van het Kinderrechtencommissariaat (2011) leert ons dat minderjarigen vaak geconfronteerd worden met situaties waarin zij slachtoffer zijn van fysiek, psychisch of seksueel geweld. Geweld op minderjarigen manifesteert zich niet alleen in het thuismilieu maar ook in de school, de jeugd- en de sportsector. Daarnaast kwam de voorbije jaren ook misbruik in een therapeutische relatie of in een zorgcontext in beeld. Kenmerkend voor al deze situaties is dat geweldplegers veelal personen zijn die een zekere verantwoordelijkheid hebben over minderjarigen of er een vertrouwensrelatie mee hebben of macht/gezag uitoefenen over het kind.

Daarnaast duiken verontrustende cijfers op van diverse vormen van geweld tussen kinderen en jongeren onderling. Zo blijken jongeren vaker het slachtoffer te worden van seksueel grensoverschrijdend gedrag door leeftijdgenoten dan door volwassenen. Kinderen en jongeren worden dubbel zo vaak geconfronteerd met een vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag als volwassenen. De laatste jaren duiken daarbij nieuwe fenomenen op van seksueel grensoverschrijdend gedrag en misbruik via internet (cfr. grooming, sexting en sexual extortion.)

Kinderen en jongeren worden ook vaker het slachtoffer van fysiek en psychisch geweld dan van seksueel grensoverschrijdend gedrag en misbruik. Zo zouden in de Vlaamse scholen volgens het Vlaams Netwerk "Kies Kleur tegen Pesten" jaarlijks meer dan 30 000 jongeren op één of andere manier gepest worden. Ook in de jeugd- en de sportsector wordt men geconfronteerd met de problematiek van (cyber)pesten. Onderzoek wijst bovendien op de samenhang tussen pestsituaties en andere problemen.

Met haar memorandum in 2014 trok de Vlaamse Scholierenkoepel voor het thema 'pesten' aan de alarmbel. Ze vond gehoor bij de Vlaamse Onderwijsraad wat leidde tot het advies op eigen initiatief van 22 januari 2015 met een beleidsdomeinoverschrijdende aanpak als belangrijke aanbeveling.

Deze vaststellingen nopen tot een verruimde beleidsaandacht waarbij niet alleen gefocust wordt op de bevordering en bescherming van de seksuele integriteit maar ook op de fysieke en psychische integriteit van kinderen en jongeren. Deze drie vormen van integriteit staan immers niet los van elkaar. Een adequaat integriteitsbeleid vertrekt daarom van dezelfde uitgangspunten voor alle vormen van geweld.

De preventie en aanpak van fysiek, psychisch en seksueel geweld op minderjarigen vraagt om een breed engagement waarin zowel aandacht gaat naar kwaliteitsbevordering, sensibilisering, preventie als naar een adequaat en gepast reactiebeleid. We kiezen met de Vlaamse Regering dan ook resoluut voor een beleidsdomein-overschrijdende aanpak en hernieuwen en versterken de doelgerichte samenwerking tussen de beleidsdomeinen Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Onderwijs, Jeugd en Sport. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar een krachtdadige, duurzame, confronterende maar niet-repressieve aanpak van pestgedrag in al zijn vormen.

Sinds de mededeling aan de Vlaamse Regering van 23 september 2011 door de toenmalige Vlaamse ministers bevoegd voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Onderwijs, Jeugd en Sport en sinds de ondertekening van de engagementsverklaring ter bescherming van de seksuele integriteit van de minderjarige door de betrokken sectoren op 29 februari 2012 in het Vlaams Parlement, werden reeds heel wat belangrijke stappen gezet in de preventie en aanpak van seksueel geweld. Dat geldt ook voor wat de preventie en geïntegreerde aanpak van (cyber)pesten betreft. Sinds de mededeling van de Vlaamse minister van Onderwijs aan de Vlaamse Regering van 6 maart 2015 werden reeds heel wat acties opgezet.

Een overzicht van de reeds genomen acties en maatregelen ter bevordering en bescherming van de integriteit van minderjarigen in de jeugdhulp en de kinderopvang, het onderwijs, de jeugd- en de sportsector in de periode 2012-2015 is opgenomen in bijlage 1.

2. REFERENTIEKADERS

Gelet op het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind van 20 november 1989;

gelet op de slotbeschouwingen van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind (juni 2010) bij het gecombineerde derde en vierde periodiek rapport van België betreffende het kinderrechtenverdrag, meer bepaald de nrs. 39-43 (burgerrechten en vrijheden), 48-49 (misbruik en verwaarlozing) en 68-69 (pesten);

gelet op de verbintenissen in het kader van het Verdrag van de Raad van Europa ter bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik (Lanzarote, 2007)

en het programma "Building a Europe for and with children" en op het feit dat de Raad van Europa op 12 mei 2015

18 november heeft uitgeroepen tot Europese dag ter bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik;

gelet op de resolutie van het Vlaams Parlement van 2 april 2014 betreffende "de erkenning van slachtoffers van historisch geweld en misbruik in jeugd- en onderwijsinstellingen in Vlaanderen en het omgaan met geweld in het algemeen";

gelet op het protocol kindermishandeling dat op 20 mei 2014 werd afgesloten tussen de ministers van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Justitie en Binnenlandse Zaken;

gelet op het rapport "Knelpunten en aanbevelingen inzake de aanpak van seksueel geweld" van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (2014);

gelet op de mededeling van de Vlaamse ministers van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Onderwijs, Jeugd en Sport inzake de aanpak van geweld op kinderen, in het bijzonder kindermisbruik (VR 2011 2309 MED.0456);

gelet op het Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan 2015-2019 (Vlaamse Regering, 17 juli 2015);

gelet op het Regeerakkoord, de Beleidsnota's en de Beleidsbrieven WVG, Onderwijs, Jeugd en Sport;

gelet op het advies van de Vlaamse Onderwijsraad over de preventie en de aanpak van pesten op school (22 januari 2015);

gelet op de mededeling van de Vlaamse minister van Onderwijs aan de Vlaamse Regering inzake de preventie en aanpak van pesten op school (VR 2015 0603 MED.0129/1BIS);

gelet op de reeds genomen maatregelen in de afgelopen jaren rond de bevordering en bescherming van de fysieke, psychische en seksuele integriteit van minderjarigen;

engageren de Vlaamse ministers van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Onderwijs, Jeugd en Sport zich om samen met de partners op het terrein en, waar aangewezen, in onderlinge samenwerking en afstemming, duurzaam werk te maken van (beleids)acties die de fysieke, psychische en seksuele integriteit van kinderen en jongeren bevorderen en beschermen. Daarbij wordt vertrokken vanuit onderstaande gemeenschappelijke uitgangspunten.

3. GEMEENSCHAPPELIJKE UITGANGSPUNTEN

Het is onze expliciete bekommernis om voor kinderen en jongeren een leer- en leefomgeving te creëren waarin zij zich op fysiek, psychisch, relationeel en seksueel vlak kunnen ontwikkelen en ontplooien. We willen ertoe bijdragen dat zij kunnen uitgroeien tot personen die op een positieve, respectvolle, evenwichtige en verantwoordelijke manier omgaan met hun seksualiteit, hun leeftijdgenoten, vrienden en hun dagdagelijkse contacten op school, in de jeugd- en de sportsector en in instellingen waar kinderen en jongeren kunnen verblijven.

We keuren alle vormen van schendingen van de integriteit van kinderen en jongeren volmondig af.

Kinderen en jongeren verdienen bescherming tegen elke vorm van geweld. Daarom willen we de problematiek blijvend bespreekbaar maken en situaties van (vermoedelijk) geweld doeltreffend aanpakken. In de jeugdhulp en de kinderopvang en in onderwijs, de jeugd- en de sportsector moet daarom duidelijk zijn welk gedrag onaanvaardbaar is. Zowel preventie als adequaat omgaan met grensoverschrijdende situaties zijn in dit verband belangrijk. Speciale aandacht gaat daarbij naar de situatie van kinderen en jongeren in een hulp- of zorgcontext, uitgaande van de vaststelling dat zij dubbel zoveel kans lopen op geweld en misbruik.

We vinden het belangrijk dat kinderen en jongeren die slachtoffer zijn van geweld hun weg vinden naar passende hulp. We hebben daarbij oog voor het zoeken naar constructieve en duurzame oplossingen waarbij ook kinderen en jongeren zelf meewerken aan oplossingen.

4. BELEIDSLIJNEN EN ACTIES

We engageren ons om *lopende inspanningen te continueren en onze acties te evalueren*. Daarbij gaat veel aandacht naar vorming van professionals en vrijwilligers, de verspreiding en implementatie van ondersteunend materiaal, sensibilisering van de brede bevolking en specifieke sensibiliserende en ondersteunende acties naar kinderen en jongeren.

De omvang en de impact van geweld op kinderen en jongeren maken het ook noodzakelijk *verdere stappen te zetten in de preventie en aanpak* van de problematiek. De bundeling van krachten tussen de verschillende beleidsdomeinen en het realiseren van een transversale aanpak vormen daarbij belangrijke aandachtspunten. Daarom is een beleidsdomein-overschrijdende werkgroep "integriteit" in het leven geroepen die acties en maatregelen zal opvolgen, evalueren en desgewenst bijsturen met het oog op maximale afstemming en expertisedeling. Deze werkgroep wordt aangestuurd door het kabinet van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin met deelnemers uit de betrokken kabinetten en administraties, desgevallend aangevuld met experts op het terrein.

Concreet kiezen we ervoor om *afgestemd in te zetten op* volgende onderling *elkaar versterkende acties*:

- o het opzetten en ontsluiten van wetenschappelijk onderzoek naar verschillende vormen van geweld;
- o het bundelen en ontsluiten van informatie over de fysieke, psychische en seksuele integriteit van de minderjarige en alle vormen van geweld, te starten met (cyber)pesten, via een kennisplatform 'integriteit' als een gestructureerd samenwerkingsverband tussen bestaande organisaties;
- o het uitbouwen en versterken van instrumenten en aanspreekpunten en -personen, waardoor kinderen en jongeren beter geïnformeerd worden over waar ze voor hulp en vragen terecht kunnen;
- o het versterken van kinderen en jongeren om zelf problemen op te lossen via diverse methodieken, waaronder "peer support";
- o het optimaliseren van klachtenprocedures;
- o het verder inzetten op deskundigheidsbevordering van professionals en vrijwilligers in overleg met betrokken actoren uit de verschillende beleidsdomeinen.

Hieronder wordt aan de hand van vier clusters ingegaan op de gemaakte keuzes.

I. Kennisverruiming en kennisdeling

- o Via wetenschappelijk onderzoek willen we zicht krijgen op de mate waarin Vlaamse kinderen en jongeren tussen 10 en 18 jaar geconfronteerd worden met geweld. Daarom wordt er vijfjaarlijks *kwantitatief onderzoek* opgezet naar de incidentie en prevalentie van geweld op kinderen en jongeren binnen het gezin, de school- en de vrije tijdscontext. Er wordt daarbij voortgebouwd op de ervaringen van het Kinderrechtencommissariaat met het onderzoeksrapport "Geweld, gemeld en geteld" (2011). Het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin trekt dit onderzoek. De voorbereiding, uitvoering en evaluatie gebeurt in dialoog met het beleidsdomein Onderwijs en de beleidsvelden Jeugd en Sport.
- o We bundelen informatie in een beleidsdomein-overstijgend kennisplatform "integriteit" met het oog op het ontsluiten van strategieën, methodes, instrumenten en interventies die kunnen bijdragen tot het verhogen van het welbevinden in het algemeen en tot het voorkomen van grensoverschrijdend gedrag en misbruik in elke setting van welzijn, onderwijs, jeugd en sport in het bijzonder. We hebben daarbij oog voor de link tussen verschillende vormen van geweld en de noden en behoeften van professionals en vrijwilligers die geweld moeten voorkomen en aanpakken.
- o Om het werken aan welbevinden en aanpak van pesten in een breder maatschappelijk en onderwijskundig kader te plaatsen werd recent in de schoot van de Vlaamse Onderwijsraad een Overlegplatform welbevinden opgericht.
- o We gaan beleidsdomein-overschrijdend na hoe we gebruik kunnen maken van de opgedane expertise rond "peer support" en focussen daarbij, in een eerste fase, op de opgedane expertise in de beleidsdomeinen Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en Onderwijs en het beleidsveld Jeugd.

II. Algemene ondersteunende en sensibiliserende acties naar de brede bevolking

We maken maximaal gebruik van bestaande kanalen zodat kinderen en jongeren op een gebruiksvriendelijke en toegankelijke manier geïnformeerd worden over waar ze terecht kunnen met vragen en problemen rond verschillende vormen van geweld. Concreet ondernemen we onderstaande acties.

- o We gaan na hoe we de communicatie naar minderjarigen kunnen versterken. Dat gebeurt in ieder geval in het kader van het kindvriendelijk maken van 1712 en de jaarlijkse sensibiliseringscampagne van de chatbox www.nupraatikerover.be
- o We zetten verder in op een doeltreffend jeugdinformatiebeleid met de nadruk op kwaliteitsvolle informatie. Op basis van het decreet jeugd- en kinderrechtenbeleid van 2012 speelt de Ambrassade daarbij een centrale rol i.s.m. jeugd- en kinderrechtenorganisaties en andere actoren uit het veld. We maken met *de jongerengids* opnieuw werk van een generalistisch en vernieuwd informatieaanbod op papier op maat van 11-12 jarigen en van een online versie voor 12-plussers. We maken ook up-to-date informatiefolders en bieden via www.jongerengids.be antwoorden op maat van vragen van jongeren. Voorts voorziet <http://jeugdinfotheek.be> in een informatief en educatief aanbod gericht op kinderen en jongeren. We bekijken of het (jeugd)informatiebeleid nog doeltreffender kan via de realisatie van *een communicatieplatform voor kinderen en jongeren*.

- o We continueren in samenwerking met jeugd- en kinderrechtenorganisaties acties die gericht zijn op het informeren en vormen van kinderen en jongeren over hun rechten. Daarbij zal specifiek aandacht gaan naar de context van (cyber)pesten, relaties en seksuele vorming.
- o We ondersteunen het Vlaams Netwerk in de organisatie van de Week "Kies Kleur tegen Pesten". Dat gebeurt o.m. via subsidiëring van dit initiatief door het beleidsdomein Onderwijs en het beleidsveld Jeugd. Jeugdorganisatie Tumult vormt daarbij de motor (zie ook www.praatoverpesten.be) en reikt bij de opening van de Week de "Pesten-dat-kan-niet!" prijs uit. Met de gehele sportsector worden in 2016 met de lancering van "Time-Out tegen pesten" vanaf die week acties en initiatieven genomen om te werken aan een kwaliteits-, preventie- en reactiebeleid rond pesten in de sport.
- o We zetten verder in op sensibiliseringsacties m.b.t. andere vormen van grensoverschrijdend gedrag via de in de verschillende domeinen en sectoren aanwezige communicatiekanalen.

III. Adequaats en gepast omgaan met de integriteit van minderjarigen en met grensoverschrijdend gedrag en misbruik van kinderen en jongeren in de betrokken sectoren

- o We engageren ons om voorzieningen en organisaties verder te ondersteunen in het realiseren van een gericht proactief en reactief integriteitsbeleid door in te zetten op onderstaande acties.
 - Vorming m.b.t het "Vlaggensysteem" als beleidsinstrument en als instrument in het herkennen van signalen die kunnen wijzen op seksueel grensoverschrijdend gedrag.
 - Nagaan of specifieke doorvertalingen en/of aanpassingen nodig zijn van het Vlaggensysteem voor bepaalde sectoren.
 - Bieden van voldoende (na)zorg voor alle betrokkenen in een situatie van fysiek, psychisch of seksueel grensoverschrijdend gedrag of misbruik.
- o In overleg met de betrokken actoren op het terrein gaan we na welke onderdelen uit het Raamwerk "Seksualiteit en Beleid" nopen tot verdere (vormings)acties.
- o We onderzoeken in overleg met de federale overheid welke acties nodig zijn om de Vlaamse en federale regelgeving in overeenstemming te brengen met het Sociaal Charter, met name met artikel 17 (verbod op lijfstraffen) en met slotbeschouwing nr.40 van het VN-kinderrechtencomité.

IV. Aanbieden van gepaste ondersteuning en hulp aan minderjarige slachtoffers en daders van grensoverschrijdend gedrag en misbruik

- o We engageren ons om kinderen en jongeren die het slachtoffer zijn van eender welke vorm van geweld adequaat toe te leiden tot de hulpverlening. We bekijken in dit verband de opportuniteit van een intensievere samenwerking tussen onderwijs, jeugd en sport met de hulplijn 1712 en de Vertrouwenscentra Kindermishandeling. Voorst zorgen we ervoor dat vragen rond pesten een correcte opvolging krijgen.
- o We gaan via expertisedeling na hoe we kunnen komen tot de uitbouw van laagdrempelige aanspreekpunten en –personen integriteit voor kinderen en jongeren. We gaan na waar die nog niet bestaan, we versterken de communicatie daarrond en organiseren vorming.

- o We brengen in kaart welke klachtenprocedures voor grensoverschrijdend gedrag bestaan en formuleren, waar aangewezen, verbeterpunten.

Naast bovengenoemde gezamenlijke initiatieven worden ook een aantal **sectorspecifieke acties en maatregelen** genomen. Deze zijn opgenomen in bijlage 2.

De Vlaamse ministers van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Onderwijs, Jeugd en Sport engageren zich om dit actieplan zorgzaam te monitoren via de beleidsdomein-overschrijdende werkgroep "integriteit" die in dit kader is opgericht, onder voorzitterschap van het kabinet van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

De Viceminister-president van de Vlaamse regering en Vlaams minister van Onderwijs

Hilde CREVITS

De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Jo VANDEURZEN

De Vlaamse minister van Werk, Economie, Innovatie en Sport

Philippe MUYTERS

De Vlaamse minister van Cultuur, Media, Jeugd en Brussel

Sven GATZ